

توسل و شفاعت از منظر

اهل بیت علیهم السلام و ولایت

دکتر ایوب رفیجری

(استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی)

واحد تهران شرق

شبناز رستم زاده

سرشناسه	: رنجبری، ایوب ۱۳۵۱
عنوان و نام پدیدآور	: بررسی تطبیقی توسل و شفاعت از دیدگاه اهل بیت علیهم السلام و وهابیت / مؤلف: ایوب رنجبری، شبناز رستم زاده
مشخصات نشر	: قم، مشعل هدایت، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۱۸۱ ص
شابک	: ۱۵۰۰۰۰ ریال / ۹-۶-۹۶۱۳۲-۶۲۲-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	: فیا
یادداشت	: کتابنامه: ص ۱۸۱؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: توسل
موضوع	: توسل - احادیث
موضوع	: توسل - دیدگاه وهابیه
رسمی	: شفاعت
موضوع	: شفاعت - احادیث
موضوع	: شفاعت - دیدگاه وهابیه
شماره افزوده	: رستم زاده، شب ناز
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۸ ف ۴ بپ ۲۲۶/۶ / ۹
رده بندی دیویی	: ۲۹۷/۴۶۸
شماره کتابخانه ملی	: ۹۸۹۴۳۲۵

شناسنامه کتاب

نام کتاب: بررسی تطبیقی توسل و شفاعت از دیدگاه اهل بیت (علیهم السلام) و وهابیت

مؤلف	: دکتر ایوب رنجبری (استادیار و عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شرق) - شبناز رستم زاده
ناشر	: مشعل هدایت
صفحه آرا	: فاطمه رابط (خدمات کامپیوتری ماندار)
نوبت چاپ	: اول ۱۳۹۸
چاپ	: مبین
شمارگان	: ۱۰۰
قیمت	: ۱۵۰۰۰ تومان
شابک	: ۹-۶-۹۶۱۳۲-۶۲۲-۹۷۸

حق چاپ برای مؤلف محفوظ است.

مرکز پخش: ۰۹۱۲۵۵۱۴۹۷۴

تحمیدیه

به نام خدا هر چه داریم از او	خدای احمد و خدای سبو
خداوند قلم‌های حیدر ستا	خداوند سیف و خداوند شتا
به نام خداوند بود و نبود	خداوند یاسی به رنگ کبود
خداوند حسن و خدای حسن	خداوند ابرو به وقت شکن
خداوند بدر و خدای حنین	همان خالق کربلای خدای حسین
خداوند سجاد زین العباد	که ساجد او در دو عالم مباد
خدای شگفته بحر علم	خداوند باقر، خداوند حلم
خداوند صادق خدای وداد	خداوند غیب و خدای شهود
خداوند کاظم خدای ادب	خداوند روز و خداوند شب
خداوند مهر و خدای وفا	به نام خدایی که دارد رضا
خداوند عدل و خداوند داد	خداوند بخشش خدای جواد
خداوند هدای خدای راه	خداوند روزی ده نما
خدای حسن نرگس و آفتاب	خدای پدیرای کنار صواب
خداوند زیبای رنگین کمان	خداوند مهدی صاحب الزمان

تقدیم به :

محضر مولا و آقا حضرت امام زمان (عجل الله تعالی فرجه شریف)
و تقدیم به روح پدرمان که عالمانه به ما آموخت تا چگونه در عرصه زندگی
ایستادگی را تجربه نماییم. و تقدیم به مادر مهربانمان:
مادرم هستی من ز هستی دوست تا هستم و هستی دارم دوست
غمگینار جاودانی مادر است
چشم سار مهربانی مادر است
گستره وجود وسیع جنت است و ما فقط مادر می خوانیمش. دوست داریم مادر
تقدیم به همه مادران و پدران مرحوم.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۳	مقدمه
۱۴	کلیات و مفاهیم:
۱۴	۱- معنای لغوی توسل
۱۵	۲- معنای اصطلاحی توسل
۱۵	۳- معنای اصطلاحی توسل در فرهنگ شیعه
۱۶	۴- فلسفه توسل
۱۷	۵- معنای لغوی شفاعت
۱۸	۶- معنای اصطلاحی شفاعت
۱۸	۷- معنای حقیقی شفاعت
۱۹	۸- مفهوم شفاعت
۲۱	۹- حکمت شفاعت
۲۱	۱۰- آثار شفاعت
۲۱	الف: امید آفرینی
۲۲	ب: برقراری پیوند معنوی با اولیای الهی علیهم السلام
۲۲	۱۱- شرایط شفاعت

۱۲- اقسام شفاعت..... ۲۴

فصل اول: توسل و شفاعت در مکتب اهل بیت علیهم السلام..... ۲۷

۱-۱- اقسام توسل از نگاه اهل بیت علیهم السلام..... ۲۹

۱-۱-۱- مورد اتفاق بر جواز توسل..... ۲۹

۱-۱-۲- توسل به طاعت و ایمان..... ۳۰

۱-۱-۳- توسل به قرآن کریم..... ۳۲

۱-۱-۴- توسل به پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در روز قیامت..... ۳۲

۱-۱-۵- توسل به آثار پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در زمان حیات..... ۳۳

۱-۱-۶- توسل به دعای پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در حال حیات..... ۳۳

۱-۱-۷- توسل به انبیاء و اولیاء علیهم السلام در حیاتشان..... ۳۳

۱-۲- موارد اتفاق بر عدم جواز توسل..... ۳۴

۱-۲-۱- توسل به طاغوت..... ۳۴

۱-۲-۲- توسل به بت‌ها..... ۳۴

۱-۳- موارد اختلاف در توسل..... ۳۵

۱-۴- تاثیر دعای حضرت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله..... ۳۵

۱-۵- توسل به دعای پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در حیات برزخی..... ۳۷

۱-۶- دلیل جواز و رجحان بر توسل..... ۳۸

۱-۷- منع توسل از بدعت‌های امویان..... ۳۹

۱-۸- تاریخ توسل و شفاعت در مکتب اهل بیت علیهم السلام..... ۳۹

۱-۹- توسل به منزلت انسانهای پاک و والا..... ۴۰

۱-۱۰- دعای حضرت پیامبر صلی الله علیه و آله در حق فاطمه بنت اسد..... ۴۳

۱-۱۱- توسل برادران حضرت یوسف علیه السلام به حضرت یعقوب علیه السلام..... ۴۵

- ۱۲-۱- توسل مردم مدینه به پیامبر گرامی اسلام ﷺ..... ۴۷
- ۱۳-۱- توسل به حضرت پیامبر اکرم ﷺ بعد از رحلت..... ۴۷
- ۱۴-۱- اشاره به توسل در شعائر دینی..... ۴۸
- ۱۵-۱- پرسش و پاسخ‌هایی پیرامون توسل..... ۵۱
- ۱۶-۱- شفاعت از دیدگاه روایات..... ۵۸
- ۱۷-۱- توسل و شفاعت از دیدگاه اهل بیت..... ۵۸
- ۱۸-۱- حقیقت در خواست شفاعت..... ۵۹
- ۱۹-۱- پرسشهایی پیرامون در خواست شفاعت از اولیاء..... ۶۱
- ۲۰-۱- شفاعت در قرآن کریم..... ۶۶
- ۲۰-۱-۱- ابطال عقیده یهود در شفاعت..... ۶۶
- ۲۰-۱-۲- نفی شفاعت از کافران..... ۶۷
- ۲۰-۱-۳- رد نفی صلاحیت از شفاعت بتها..... ۶۷
- ۲۰-۱-۴- اختصاص شفاعت به خداوند..... ۶۸
- ۲۰-۱-۵- شفاعت مشروط برای غیر خدا..... ۶۸
- ۲۱-۱- ضرورت شفاعت..... ۶۸
- ۲۲-۱- اثر شفاعت..... ۷۰
- ۲۳-۱- درخواست شفاعت از شفاعت کنندگان..... ۷۱
- ۲۴-۱- درخواست از اولیای الهی در حال حیات..... ۷۳

فصل دوم: توسل و شفاعت از دیدگاه وهابیت..... ۷۵

- ۲-۱- وهابیت در یک نگاه..... ۷۷
- پی ریزی مبانی فکری وهابیت..... ۷۷
- ۲-۲- توسل و شفاعت از نگاه وهابیت..... ۷۸
- ۲-۳- حرمت توسل به پیامبران و اولیاء الهی..... ۷۹

- ۷۹-۳-۲-آراء و نظریات وهابیون در حرمت توسل به حضرت پیامبر اکرم ﷺ.....
- ۸۱-۳-۲-شفاعت از نظر محمد بن عبد الوهاب و ابن تیمیه.....
- ۸۴-۲-سابقه نفی توسل و شفاعت.....
- ۸۵-۲-۵-ادله منکرین اصل شفاعت.....
- ۸۶-۲-۶-ادله وهابیت برای تحریم شفاعت و نقد آن.....
- ۸۷-۲-۷-درخواست شفاعت، شرک است.....
- ۸۸-۲-۷-۱-وهابیان و درخواست شفاعت از شفیعان.....
- ۸۹-۲-۸-۱-فتوای وهابیان.....
- ۹۱-۲-۸-۱-۱-دلایل وهابیان.....
- ۹۱-۲-۸-۱-۱-۱-دلایل اول.....
- ۹۲-۲-۸-۱-۱-۲-دلایل دوم.....
- ۹۳-۲-۸-۱-۱-۳-دلایل سوم.....
- ۹۴-۲-۸-۱-۱-۴-دلایل چهارم.....
- ۹۴-۲-۸-۱-۱-۵-دلایل پنجم.....
- ۹۵-۲-۹-بررسی دلایل منکران در مورد شفاعت.....
- ۹۸-۲-۱۰-پرسش و پاسخهایی پیرامون شفاعت.....
- ۱۰۲-۲-۱۱-آراء و نظریات وهابیون در توسل به پیامبر اکرم ﷺ.....
- ۱۰۲-۲-۱۱-۱-نظریه هیئت افتاء سعودی.....
- ۱۰۵-۲-۱۲-نقد افکار وهابیت در حوزه توسل.....

فصل سوم: بررسی تطبیقی ادله موافقین و مخالفین توسل و شفاعت در مکتب اهل

- بیت علیهم السلام و وهابیت.....
- ۱۰۷-۳-۱-دلایل قرآنی بر جواز صحیح بودن (توسل).....
- ۱۰۹-۳-۲-جواز تمسک به ذوات مقدسه.....

- ۱۱۲..... ۳-۳-تقدم توسل به ذات خداوند
- ۱۱۳..... ۳-۴-توسل از دیدگاه قرآن
- ۱۱۵..... ۳-۵-دلایل قرآنی بر جواز صحیح بودن (شفاعت)
- ۱۱۶..... ۳-۵-۱-آیات مربوط به شفاعت
- ۱۱۹..... ۳-۶-شفیع به اذن الهی
- ۱۲۰..... ۳-۶-۱-دلایل روایی بر جواز صحیح بودن (توسل)
- ۱۲۱..... ۳-۶-۲-دلایل روایی بر جواز صحیح بودن (شفاعت)
- ۱۲۲..... ۳-۷-جمع بندی روایات در باب شفاعت
- ۱۲۷..... ۳-۸-چه گروهی از شفاعت بهره‌مند میشوند؟
- ۱۲۸..... ۳-۹-چه کسانی از شفاعت بی‌بهره‌اند؟
- ۱۳۰..... ۳-۱۰-دلایل عقلانی بر جواز صحیح بودن (توسل)
- ۱۳۲..... ۳-۱۱-جایگاه توسل در زندگی
- ۱۳۴..... ۳-۱۲-حجت و دلیل عقلی
- ۱۳۵..... ۳-۱۲-۱-دلایل عقلانی بر جواز صحیح بودن (شفاعت)
- ۱۳۷..... ۳-۱۳-دلایل قرآنی بر عدم جواز صحیح بودن (توسل) از دیدگاه وهابیت
- ۱۳۹..... ۳-۱۴-دلایل قرآنی بر عدم جواز صحیح بودن (شفاعت) از دیدگاه وهابیت
- ۱۴۲..... ۳-۱۵-دلایل روایی بر عدم جواز صحیح بودن (توسل) از دیدگاه وهابیت
- ۱۴۵..... ۳-۱۶-دلایل روایی بر عدم جواز صحیح بودن (شفاعت) از دیدگاه وهابیت
- ۱۴۶..... ۳-۱۷-درخواست شفاعت از درگذشتگان
- ۱۴۸..... ۳-۱۸-دلایل عقلانی بر عدم جواز صحیح بودن (توسل) از دیدگاه وهابیت
- ۱۵۰..... ۳-۱۹-دلایل عقلانی بر عدم جواز صحیح بودن (شفاعت) از دیدگاه وهابیت
- ۱۵۲..... ۳-۲۰-انحصاری بودن شفاعت به خداوند
- ۱۵۵..... ۳-۲۱-بی‌فایده بودن طلب شفاعت از مرده
- ۱۵۸..... ۳-۲۲-شبهات و پاسخ به آنها

- ۱-۲۲-۳- شبهه اول: اسمای الهی، تنها وسیله اند ۱۵۸
- ۲-۲۲-۳- شبهه دوم: تنها وسیله، طاعات و اعمال صالح ۱۶۰
- ۳-۲۲-۳- شبهه سوم: ابراهیم و رد وسیله ۱۶۰
- ۲۳-۳- شفاعت و پارتی بازی ۱۶۴
- نتیجه گیری و پیشنهادات ۱۶۷
- نتیجه گیری ۱۶۹
- پیشنهادات ۱۷۰
- منابع و مأخذ ۱۷۳
- الف) کتب ۱۷۳
- ب) مقالات ۱۸۰

مقدمه

یکی از عقایدی که نزد همه مسلمانان (شیعه و سنی) مسلّم و رایج است مساله توسل و شفاعت است. توسل یعنی نزدیکی به خدا با وسیله‌ای ارزشمند نزد وی.

و شفاعت یعنی وساطت کردن قوی از شخص ضعیف است. در مورد جواز توسل و شفاعت آیات و روایاتی وارد شده است در این میان تنها وهابیان هستند که توسل را قبول نداشته و به بقیه مسلمانان به خاطر مسئله توسل و شفاعت نسبت شرک می‌دهند و آنها را کافر بالذمه می‌شمارند.

عده‌ای اندک که با کج اندیشی خود و با کمک دشمنان دین و رسالت و با بهره گیری از جهل و نادانی مردم با فتنه انگیزی و ایجاد شبهه‌های عقیدتی مسلمانان را به جان یکدیگر انداختند و از این رهگذر توانسته‌اند ذخایر و منابع و ثروتهای کشورهای اسلامی را چپاول کنند و علاوه بر آن چهره‌ای زشت و کریه از دین رحمت و مهربانی ارائه دهند. معمار این اندیشه ابن تیمیه از مخالفان فرزندان حضرت پیامبر اکرم ﷺ می‌باشد که تفکر او از قرن هفتم تا قرن سیزدهم به فراموشی سپرده شده و مورد مخالفت اندیشمندان اسلامی قرار گرفت ولی کمتر از یک قرن است که این تفکر انحرافی که مسائل اعتقادی از جمله توسل و شفاعت مسلمانان به حضرت پیامبر اکرم ﷺ و اهل بیت علیهم السلام را مورد هدف قرار داده، دوباره در جامعه اسلامی توسط ایادی مستکبر و زورگو و با حمایت دولتهای اجنبی این تفکرات جان دوباره‌ای گرفته، به گونه‌ای که امروزه در این عصر تکنولوژی و با گذشت بیش از هزار و چهارصد و اندی سال، بار دیگر

غارتگران و استثمارگران بین المللی با استفاده از همان حربه به میدان آمده و در کشورهای اسلامی با قساوت و بی رحمی هر چه تمام تر با بهره گیری از بمب و سلاح های مخرب مردان و زنان و کودکان بی گناه را قطعه قطعه می کنند و از این طریق بهشت را می جویند! و بار دیگر ماجرای خوارج و جنایات آنان در صدر اسلام را در خاطره ها زنده می کنند. طبیعی است که در چنین شرایطی علما و دانشمندان نقشی بس مهم و سازنده و ویژه دارند از یک سو باید حقایق را بیان کرده و شبهات را پاسخ دهند تا با ایجاد معرفت دینی ریشه این گونه افکار را در جهان اسلامی بخشکانند و از سوی دیگر از تفرقه و شکاف میان جامعه اسلامی جلوگیری نمایند به امید آن روز. انشاء الله تعالی.

کلیات و مفاهیم:

۱- معنای لغوی توسل

واژه شناسان توسل (وسیله) را چنین معنا نموده اند :

درجه، قربت، منزلت نزد خدا جستن، رغبت، توسل جستن شیء با رغبت، شیء که به توسط آن به غیر خدا نزدیک شوند^۱.

تقرب و نزدیکی با توجه به معانی مختلف و مشترک توسل (وسیله) می توانیم در یک جمله کوتاه بگوییم توسل این است که عملی را با شوق و رغبت برای رسیدن به قرب پروردگار انجام دهیم.

۱- جعفر سبحانی، توسل یا استمداد از اولیای خدا، چاپ ۱، محل نشر: قم، چاپخانه موسسه امام صادق علیه السلام، ناشر:

۲- معنای اصطلاحی توسل

مقصود از توسل آن است که بنده چیزی یا شخصی را نزد خداوند واسطه قرار دهد تا او وسیله قریش به خدا گردد.

یا تعریفی دیگر: بر این اساس (معنای اصطلاحی توسل) این است که عبد چیزی یا کسی را در پیشگاه حق تعالی واسطه کند، تا خداوند عالم دعای او را بپذیرد و او به مطلوب خویش برسد.

به ترسیم می‌توانیم بگوییم، وسیله هر چیزی است که آدمی را به خداوند نزدیک می‌کند. اعمال نیک، ترک منہیات، دعا، واسطه جستن به اسمی از اسماء الهی و صفاتی او اوصاف خداوندی، یا به مومن صالح، وسیله اطلاق می‌شود بنابراین وسیله را چنین تعریف نمودند:

(اسم لکل ما يتوصل به الى مرضاه الله من علم وعمل)

۳- معنای اصطلاحی توسل در فرهنگ شیعه

توسل به معنای مصطلح در فرهنگ شیعی را می‌توانیم به صورت زیر تعریف نماییم، توسل عبارت است: از خواستن حقیقی از حقیقت وجودی انسان‌های برگزیده و کامل برای وساطت در امر خیری مربوط به دنیا و یا آخرت.

از تعریف مذکور چنین بدست می‌آید:

الف: بدیهی است که توسل صرفاً لقلقه زبان نیست، بلکه خواستن حقیقی

است.

ب: روشن است که در توسل ما هرگز از قبر یا بدن فیزیکی و جسم حضرت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله یا امامان معصوم علیهم السلام و .. چیزی طلب نمی‌کنیم بلکه از حقیقت وجودی آنان که به عقیده ما نفس نبوی و با ولوی آنان است استمداد می‌کنیم.

ج: (متوسل به) می‌بایست نسبت به متوسل از کمال و مرتبت وجودی و بالاتری برخوردار باشد چرا که وساطت جزء در این صورت که واسطه، فوق متوسل و دون (متوسل الیه) باشد معنا ندارد.

د: توسل باید در امر خیر یعنی امری که منافاتی با نظام و احسن الهی ندارد باشد.

ه: موضوع توسل می‌تواند امر خیر دنیوی و یا اخروی باشد.

و: ظرف توسل دنیاست به خلاف شفاعت مصطلح که ظرف، و آن جهان آخرت است!

۴- فلسفه توسل

توسل واسطه قرار دادن چیزی بین خود و مطلوب است.

وسیله بردو قسم است: گاهی از امور مادی است مثل آب و غذا که وسیله رفع تشنگی و گرسنگی است و زمانی نیز از امور معنوی است مثل گناهکاری که خدا را به مقام و جاه یا حقیقت حضرت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله قسم می‌دهد تا از گناهش بگذرد، در هر دو صورت وسیله لازم است زیرا خداوند معال جهان آفرینش را به بهترین صورت آفریده است.

آنجا که می‌فرماید: (الذی احسن کل شیء خلقه)^۱ آن خدایی که همه چیز را به بهترین صورت آفریده است. جهان بر اساس نظام علت و معلولی و اسباب و مسببات، برای هدایت و رشد و تکامل انسانها آفریده شده است و نیازمندیهای طبیعی بشر با عوامل و اسباب مادی برآورده می‌شود و اراده حکیمانه خداوند بر این تعلق گرفته است که امور از طریق اسباب خاص و علل معین به انسانها برسد. بنابراین همان گونه که در عالم ماده نمی‌توان پرسید: خداوند متعال چرا زمین را خورشید نورانی کرده، و خود بی واسطه به چنین کاری دست نزده است؟ در عالم معنا نیز نمی‌توان گفت: چرا خداوند مغفرت خویش را به واسطه اولیای الهی شال حل بندگان می‌کند.

خداوند متعال می‌فرماید: (اسُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ) آی مومنین تقوا پیشه کنید و برای رسیدن به او وسیله طلب نمایید.

۵- معنای لغوی شفاعت

شفاعت که در عرف مردم همان وساطت کردن قوی از ضعیف است. شفاعت در لغت از ماده شفع و شفیع گرفته شده است و به معنای جفت در مقابل فرد است زیرا شخص شفیع به کمک فردی می‌آید که شایستگی شفاعت را دارد، گرچه کمبودی داشته یا بر اثر جهل و نادانی گناه یا گناهانی را مرتکب می‌شود و او را از عذاب اخروی یا از مشکلات دنیوی نجات می‌دهد.^۳

۱- سوره سجده (۳۲)، آیه ۷

۲- سوره مائده (۵)، آیه ۳۵

۳- علی، دری اصفهانی، شفاعت، انتشارات ام ایها، سال نشر: ۱۳۷۸

۶- معنای اصطلاحی شفاعت

برای شفاعت سه معنای اصطلاحی وجود دارد.

الف: تمام علمای شیعه و اکثریت اهل تسنن می‌گویند: شفاعت یک نوع وساطت در مغفرت عفو او و بخشیدن گناهان است، یعنی شخص قوی از شخص ضعیف دستگیری می‌نماید، و او را به مقامی برساند یا از عذابی برهاند.

ب: اعمال و کردارهایی که انسان در دنیا مرتکب گردیده عینا در آخرت تجسم و تمیل پیدا می‌کند، یعنی روابط معنوی که در این جهان بین مردم برقرار است در جهان پس از مرگ صورت عینی و ملکوتی به خود می‌گیرد. زمانی که یک انسان سبب هدایت یک انسان دیگر یا گمراهی وی می‌شود، رابطه رهبری آنها در روز قیامت به صورت عینی در می‌آید.

ج: معنای سوم، معنایی است که معتزله قائلند و می‌گویند: هدف و غرض از شفاعت فقط بالا بردن مقام و درجات معنوی است که اولیاء خداوند انجام می‌دهند و شخص را از مقامی به مقام بالاتر می‌برند، و معنای اول شفاعت را که همان دستگیری از گناهکاران است را منکرند و به اصطلاح می‌گویند: گناهکاران هیچ موقع، مورد شفاعت واقع نمی‌شوند و بلکه برای همیشه در دوزخ می‌سوزند!

۷- معنای حقیقی شفاعت

حقیقت شفاعت به معنای درخواست برداشت کفر و مجازات از کسی که مستحق مجازات است، آمده است ولی از جهت مجازی در مورد درخواست رسیدن منافع به شخص نیز به کار می‌رود. درباره معنای حقیقی آن که درخواست

برداشتن کیفر و مجازات از مجرم است، در بین دانشمندان هیچ اختلافی نیست، برای نمونه شیخ طوسی می‌گوید: به عقیده ما حضرت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله مومنان را شفاعت می‌کند و خداوند نیز شفاعت ایشان را می‌پذیرد و در نتیجه، این شفاعت کیفر و عذاب را از مستحقان آنان که اهل نماز باشند برمی‌دارد. به نظر ما خداوند امتیاز شفاعت را به حضرت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و بسیاری از اصحاب ایشان، ائمه معصومین علیهم السلام و بسیاری از مومنان صالح عنایت فرموده است.^۱

۸- مفهوم شفاعت

شفاعت چهارمین واژه قرآنی است که گروه (وهابیان) در تفسیر آن گرفتار خطا شده‌اند و حکم کفر تمام کسانی را که از حضرت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و اهل بیت علیهم السلام یا صالحان دیگر تقاضای شفاعت می‌کنند، صادر کرده و آنها را مشرک خوانده‌اند.

آنها به قدری در این راه تندروری می‌کنند که پیشوای آنان در رساله (کشف الشبهات)^۲ این مشرکان را به دو دلیل بدتر از بت‌پرستان زمان جاهلیت می‌شمرد و تصریح می‌کند با این که آنها نه اعتقاد به معاد داشتند نه نماز می‌خواندند و نه چیزی از فرائض اسلام به جا می‌آوردند، حضرت پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را ساحر و واجب‌القتل و قرآن را سحر می‌شمردند. باز هم بر مشرکان عصر ما، آنها که همه

۱- ابوالقاسم علی بن حسین، موسوی بغدادی، معروف به شریف مرتضی یا علم الهدی، وسائل الشریف، جلد ۳، ص ۱۷

۲- محمد بن عبدالوهاب بن سلیمان، التیمی النجدی (متوفای ۱۲۰۶هـ)، کشف الشبهات، جلد ۱، محل نشر: المملكة

العریبه السعودیه، الناشر: وزارة الشؤون الاسلامیه و الاوقاف و الدعوه و الارشاد، الطبعة الاولى: ۱۴۱۸هـ،

عدد الصفحات: ۶۰، عدد الاجزاء: ۱، ص ۱

چیز را قبول دارند و متعبد به تمام آداب اسلام هستند و فقط از حضرت پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) طلب شفاعت می کنند برتری دارند! و تصریح می کند شرک آنها شرک سبک تر از شرک اینهاست! چرا؟

زیرا آنها در حال رفاه بت می پرستیدند ولی در حال سختی، به عنوان مثال: (هنگامی که گرفتار امواج خروشان و خطرناک دریا می شدند) خدا را با اخلاص می خواندند.

راستی چقدر بی انصافی است که انسان بگوید: افراد متدینی که تمام مبانی اسلام را قبول دارند و همه آداب و احکام اسلام را انجام می دهند از تمام گناهان پرهیز دارند و زکات و حقوق مالی خود را به طور کامل می پردازند از راه های دور به زیارت خانه خدا می آیند و حافظ قرآن و عالم به معارف اسلام هستند از بت پرستان شراب خوار، آدمکش و جاهل و خونخوار و آلوده به انواع گناهان زمان جاهلیت که هیچ چیز را قبول نداشتند، بدترند چرا که از پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله) یا، کسان دیگری که آنها را صالح می دانند طلب شفاعت کرده اند آنها مشرکند و جان و مالشان مباح است.

آیا کسی این سخنان دور از منطق را در دنیای امروز می پذیرد؟

بنابراین باید قبول کرد که عمر این گونه افکار به پایان رسیده و به زودی به بایگانی تاریخ سپرده خواهد شد حال به سراغ اصل مسئله شفاعت می رویم تا ببینیم چه مشکلی از نظر توحیدی در مساله نهفته شده که این همه کافر و مشرک و مهدور الدم درست کرده اند.

آیا شیخ الاسلام کشف تازه ای در این مسئله کرده که بر همه علمای اسلام

در طول تاریخ جزا و جناب ابن تیمیه مخفی مانده است ؟

۹- حکمت شفاعت

حکمت دیگر شفاعت این است که، مشیت الهی با اعطای منزلت شفاعت به پیامبران و اولیای الهی آنها را تکریم کند پذیرش دعا و درخواست اولیاء نوعی تکریم و احترام به آنان است. اولیای خدا، نیکوکاران، فرشتگان آسمانها و حاملان عرش که همه روزگار را به فرمانبرداری خدا گذرانده و از مدار عبودیت الهی گام بیرون ننهاده‌اند شایسته تکریم هستند و چه احترامی بالاتر و برتر از این که دعای آنان در حق بندگان شایسته رحمت و مغفرت الهی مستجاب شود.^۱

۱۰- آثار شفاعت

ماهیت شفاعت نه تشویق به گناه است و نه چراغ سبز برای گناه کار. همچنین عامل عقب افتادگی و یا واسطه گری نیست، بلکه مهم تربیتی است که پی آمدهای سازنده‌ای دارد، که به برخی از آنها اشاره می‌شود.^۲

الف: امید آفرینی

غالباً چیرگی هوای نفس بر انسان، سبب ارتکاب گناهان بزرگی می‌شود و به دنبال آن بر روح، یاس حاکم می‌شود و این ناامیدی ایشان را به آلودگی بیشتر گناهان می‌کشاند. در مقابل، امید به شفاعت اولیای الهی به عنوان یک عامل بازدارنده به افراد نوید می‌دهد که اگر خود را اصلاح کنند ممکن است گذشته آنها از طریق شفاعت نیکان و پاکان جبران گردد.

۱- عطار، نیشابوری، تذکره الالاء، تاریخ ۷۱۶ق، ۲جلدی، ناشر: انتشارات زوار و اساطیر، تاریخ نشر: بین سالهای ۱۳۴۳ تا ۱۳۴۵.

۲- حسین بن محمد تقی، نوری، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، محقق: موسسه آل البيت علیهم السلام، لبنان، ناشر: موسسه آل البيت علیهم السلام، سال نشر: ۱۴۰۸ محل نشر: بیروت -

ب: برقراری پیوند معنوی با اولیای الهی علیهم السلام

مسلمان کسی که امید به شفاعت دارد می‌کوشد به نوعی، این رابطه را برقرار سازد و کاری که موجب رضای آنهاست انجام دهد و پیوندهای محبت و دوستی را نگسلد.

ج: تلاش برای به دست آوردن شرایط شفاعت: امیدواران شفاعت باید در اعمال گذشته خویش تجدید نظر کنند و نسبت به آینده تصمیمات بهتری بگیرند، زیرا شفاعت بدون زمینه مناسب انجام نمی‌گیرد حاصل آن که شفاعت نوعی تفضل است که از یک سو به خاطر زمینه‌های مناسب (شفاعت شونده) و از سوی دیگر به خاطر آبرو و احترام و اعمال صالح (شفاعت کننده) است.

۱۱- شرایط شفاعت

گرچه مسئله شفاعت از اصول مسلم و قطعی اسلامی است اما تابع شرایط و مقتضیات ویژه‌ای است، اینک بجایست که این شرایط را به صورت زیر خلاصه کنیم:

الف: اذن الهی: چنانکه در بسیاری از آیات قرآن کریم مشاهده نمودیم یکی از شرایط اصلی و اساسی شفاعت این است که با اذن الهی باشد، بنابراین چنین نیست که هر کس بتواند در مورد هر کس که می‌خواهد شفاعت کند.^۱

ب: رضایت خدا نسبت به شفیع: گذشته از اینکه اهل شفاعت بایستی با اذن الهی باشد شخص شفیع نیز بایستی از کسانی باشد که خداوند نسبت به شفاعت از سوی آنان رضایت دارد با توجه به این شرط نمی‌توان از هر کس توقع شفاعت داشت و نیز هر کسی نمی‌تواند مدعی حق شفاعت شود.

۱- محمد بن حسن، طوسی، معروف به شیخ طوسی، فقیه، محدث، متکلم و نامور قرن ۵ الیه بیان طوسی، جلد ۵ ص ۳۲۴.

ج: رضایت خدا نسبت به فرد مورد شفاعت: در مسئله شفاعت، رضایت خداوند نسبت به فرد مورد شفاعت، و شفاعت شونده‌گان نیز شرط است یعنی چنین نیست که فیض شفاعت بدون استثناء شامل حال همه بشود، بلکه چنان که اشاره شد اسباب و ملاک خاصی دارد که هر کس این ملاک را تحصیل کرده باشد مشمول شفاعت، شفاعت کنندگان قرار می‌گیرد و در غیر این صورت از این فیض محروم خواهد ماند با توجه بر آیات و روایات این باب می‌توان بعضی از شرایطی را که بایستی شفاعت شونده‌گان داشته باشند تا خداوند نسبت به شفاعت در حق آنان راضی باشد به دست آورد، مانند: ایمان، اقامه نماز، پرداخت زکات، اعتقاد به معاد است.

در روز قیامت، بهشتیان از سرورمین سوال می‌کنند: چه کردید که اینک گرفتار عذاب دوزخ شدید؟

دوزخیان پاسخ می‌دهند: ما از نمازگزاران نبودیم و با پرداخت زکات دستگیری از مسکینان نمی‌کردیم و همواره عمر خویش را با اهل باطل به بطلالت می‌گذرانیدیم و روز جزا و قیامت را دروغ می‌پداشتیم تا این که ناگاه مرگ گریبان ما را گرفت و برایمان یقین حاصل شد (اما ایمان باید بدانند که با این وضع، شفاعت شافعان در روز قیامت هرگز شامل حال آنها نمی‌شود).

به طور کلی بایستی سنخیتی بین شفاعت شونده‌گان و شفاعت کنندگان وجود داشته باشد تا شفاعت موثر افتد، اما اگر زنگارهای سیاهی و پلیدی و گناه آن قدر زیاد باشد که به طور کلی سنخیت بین دو گروه از بین رفته باشد شفاعت هیچ اثری نخواهد داشت.

شفاعت شونده باید دارای شرایطی باشد

الف: خدا از او راضی باشد و او هم نسبت به خداوند بیمناک باشد (و لا

یشفعون الا لمن ارتضى و هم من خشیته مشفقون)^۱

ب: نزد خداوند پیمانی داشته باشد؛ مثلاً به خدا ایمان داشته باشد و به

یگانگی او اقرار کند، نبوت و ولایت او را تصدیق کند و دارای کردار شایسته

باشد (لا یماکون الشفاعة الا من اتخذ عند الرحمن عهداً)^۲

ج: مستمک باشد (ما لظالمین من حمیم و لا شفیع بطاع)^۳

د: نماز را سبک نشمارد. حضرت امام صادق علیهما السلام فرمود: شفاعت ما به کسی

که نماز را سبک شمارد نمی‌رسد^۴

۱۲- اقسام شفاعت

با توجه به گستره شفاعت می‌توان آن را به چند بخش تقسیم نمود:

۱- شفاعت در روز قیامت: این قسم از شفاعت همان واسطه شدن پیامبران،

امامان، شهداء و صالحان در روز رستاخیز بین خدا و خلق او هستند که بدین

وسیله گناهان مومنان بخشیده می‌شود. همه مسلمانان، این قسم از شفاعت را

قبول دارند حتی فرقه وهابی‌ها نیز آنان را پذیرفته‌اند.

۲- طلب شفاعت در همین دنیا: در این قسم از شفاعت ما در همین دنیا از

۱- سوره انبیاء (۲۱)، آیه ۲۸

۲- سوره مریم (۱۹)، آیه ۸۷

۳- سوره غافر (۴۰)، آیه ۱۸

۴- اصول کافی، ج ۳، ص ۲۷۰.

پیامبران، امامان علیهم السلام و اولیای الهی درخواست می‌کنیم که ما را در جهان آخرت شفاعت کنند این قسم از شفاعت نیز مورد پذیرش همه مسلمانان است، ولی وهابیه‌ها آنرا شرک می‌دانند.^۱

قسم دوم از شفاعت را ازدو طریق می‌توان اثبات نمود :

در آیه‌ای از قرآن می‌خوانیم

(و من الیل فتهجد به نافلة لک عسی ان یبعثک ربک مقاما محمودا)^۲

و پاسی از شب را زنده بدار تا برای تو، به منزله نافلة‌ای باشد، امید که پروردگارت تو را به مقامی ستوده برساند.

مفسران در ذیل این آیه می‌گویند: منظور از مقام محمود همان مقام شفاعت است.

در آیه دیگر آمده است: (و اسوف یعطیک ربک فترضی)^۳.

و به زودی پروردگارت تو را عطایی خواهد داد تا خرسند گردی.

۱- اسماعیل بن عمرو بن، کنیز دمشق، متوفای ۷۷۴، فقیه، مورخ، و مفسر مشهور اهل سنت، تفسیر این کثیر، جلد ۱،

ص ۵۳۲

۲- سوره اسراء (۱۷)، آیه ۷۹

۳- سوره ضحی (۹۳)، آیه ۵۳